

Aleš Gabrič

UVODNE BESEDE NA POSVETU O VOJESLAVU MOLETU, 5. OKTOBRA 2022

V dvorani Slovenske matice si v zadnjem času kot po tekočem traku sledijo dogodki, med njimi posveti o pomembnih osebnostih ali dogodkih preteklosti, ki jih ne smemo pozabiti in izgubiti z obzorja, saj so nas, zanamce, zadolžili na takšen ali drugačen način. Ponosen sem, da je med temi tudi vse več posvetov, ki slovensko kulturno tradicijo povezujejo s širšo evropsko ali svetovno ter tako namesto nekdanjih razdvajanj, kaj je kdo ustvaril, gradijo mostove med duhovnimi tradicijami različnih narodov. Naj navedem zgolj nekaj dogodkov iz zadnjega leta in še nekaj mesecev poleg, od lanskega maja, ko smo pripravili simpozij ob 200-letnici ljubljanskega kongresa, ki je tedaj majhno, nepomembno deželno središče postavil v središče pozornosti svetovnega dogajanja. Lanskega oktobra sta nato sledila še posvet, ki je nakazal vezi slovenske in srbske arheologije, in posvet o slovenskem tisku v Italiji, ki je pozornost usmeril na našo zahodno sosedo. Letos pa smo se na posvetu ob stoletnici Rada Lenčka, pionirja slovenistike v ZDA, dotaknili kulturnih stikov na čezatlantski ravni, na simpoziju ob 500-letnici Jurija Slatkonje, skladatelja, reformatorja dunajske dvorne kapele, predhodnika Zbora dunajskih dečkov

in prvega dunajskega škofa, pa vezem z Dunajem oziroma severnimi sosedi, s katerimi smo dolgo živeli v skupni državi.

Danes bomo ob osebnosti, ki ji je posvet posvečen, torej Vojeslavu Moletu, pogledovali predvsem k slovensko-poljskim kulturnim stikom. Molè je vsekakor bil kulturni posrednik, morda tudi oznaka kulturni ambasador ne bi bila odveč, med slovenskim in poljskim svetom. Za kakšno drugačno osebnost bi marsikdo ocenil, da je bil razpet med Ljubljano in Krakovom, a bi bila za Moleta primernejša ocena, da je tkal vezi med mesti, v katerih je služboval in v njih zapustil močan vtis. Vsekakor je prav, da se spomin na Moleta ohranja v različnih kulturnih prostorih, še posebej tudi v domovanju Slovenske matice. Bil je njen hišni avtor, prvi prispevek zanjo pa je napisal ravno v letu, ki ga je tedanji predsednik Slovenske matice dr. Fran Ilešič označil za začetek sistematičnejšega načrtovanja prevodov iz svetovne književnosti z naslonitvijo na slovenski svet. »Dočim se je dosle le čakalo, kaj da nam kdo prevede in ponudi, smo sedaj stopili v zvezo s poznavatelji zlasti poljske, češke (in srbske) književnosti ter se pri tem ozirali zlasti na leposlovno prozo«, je zapisal predsednik Ilešič v predsednikovem poročilu za leto 1909/10. Zastopniki Slovenske matice so se leta 1909 udeležili proslave ob stoletnici Julija Slowackega v Krakovu, da pa ne bi ostalo zgolj pri pasivni udeležbi, so sklenili, da se pomembnega poljskega pesnika spomnijo tudi z daljšim zapisom. Kdo bi bil za to nalogo primernejši kot študent, ki je nedolgo pred tem prebil študijsko leto v Krakovu, spoznaval poljsko književnost in za poljsko revijo napisal članek o slovenski literaturi. Ob stoletnici Julija Slowackega (kakor so tedaj še v maniri slovenjenja zapisali ime Juliusz Slowacki) je prvi spis, ki ga je Vojeslav Mole objavil pri Slovenski matici, in sicer v 16. zvezku Knezove knjižnice, ki je izšel leta 1909. Ob prvi podrobnejši predstavitvi Slowackega Slovencem je zapisal: »Sodobniki ga niso priznavali in umeli, sam Mickiewicz ga ni vedel prav ceniti; šele mlada in moderna Poljska je spoznala v njem duha, ki ni nič manjši od Mickiewiczevega, in spoznala v njem svojega velikega predhodnika.«

Že Moletova prva objava pri Slovenski matici je tako sodila v sklop poljsko-slovenskega kulturnega posredništva. Pri Slovenski matici je kasneje v letih 1941, 1957 in 1965 izdal tudi tri monografije z umetnostnozgodovinsko tematiko. Prvo je ponudil v objavo po tem, ko se je leta 1939 umaknil v Ljubljano. Bila je prevod poljskega izvornika, katerega izid je preprečila okupacija Poljske. Izdajo pri najstarejšem slovenskem znanstvenem in kulturnem društvu mu je svetoval prijatelj in kolega France Stele, prepričan, da bo Slovenska matica rada izdala vrhunsko znanstveno delo. A je vojna ujela Moleta tudi v Ljubljani in knjiga je

Vojeslav Molè v upodobitvi Božidarja Jakca, 6. avgusta 1957
(SI AS 2161/9)

izšla ravno v prvih dneh italijanske okupacije slovenske kulturne prestolnice. Kot krono njegove povezanosti s Slovensko matico je leta 1970, tri leta pred njegovo smrtjo, ko je že stanoval pri hčerki v Oregonu na oni strani Atlantika, v zbirki Spomini in srečanja kot 5. zvezek izšlo še delo *Iz knjige spominov*, avtorjev pogled na prehojeno življenjsko pot, avtorefleksija na kulturno delo in posredniško vlogo med kulturami, ki ga je opravil, med drugim tudi pravi poklon slovensko-poljskim kulturnim stikom.

Kar preko Vojeslava Moleta še dodatno povezuje Slovence in Poljake, je dejstvo, da veleposlaništvo Republike Poljske v Ljubljani domuje v hiši, v kateri je po preselitvi iz Krakova v Ljubljano stanoval Vojeslav Molè. Poljsko veleposlaništvo je to pred letom obeležilo z odprtjem spominske plošče, slavnostni govornik ob otvoritvi pa je bil prejšnji predsednik Slovenske matice akademik. dr. Milček Komelj. Za pozornost, ki jo je posvetil Moletu kot izjemni osebnosti vzpostavljanja tesnejših poljsko-slovenskih kulturnih vezi, se moramo zahvaliti veleposlaniku Krzysztofu Olendzkemu, ki ga kot zgodovinarja odkrivanje tovrstnih povezav še dodatno spodbuja h krepitvi vezi. Ena od njegovih pobud je bila tudi, da se Moletu poklonimo s posvetom. Zaradi znanih zdravstvenih razmer se je uresničitev ideje sicer nekoliko zavlekla, a danes smo le tudi pri tem koraku, ki ga ne bi mogli izvesti brez pomoči Veleposlaništva Republike Poljske v Ljubljani, za kar se g. veleposlaniku in njegovemu osebju iskreno zahvaljujem.